

APOLLINAIRE ET HÉRALDIQUE

LE BLASON

Związki literatury i sztuki, wykład 2

Agnieszka Włoczewska

Pracownia Literatury Francuskiej i Frankofońskiej

Ewolucja gatunku: od heraldyki do literatury

Francuskie słowo „blason” ma w języku polskim dwa znaczenia:

1. herb

- *ensemble des pièces formant l'écu héraldique, sumbole d'un État, une ville, une famille*
- zbiór części tworzących tarczę heraldyczną symbolizującą państwo, miasto, rodzinę, cech.

Ewolucja gatunku: od heraldyki do literatury

2. blason: krótki utwór liryczny chwalcący człowieka albo opiewający fragment ludzkiego ciała lub czyn.

ETYMOLOGIA:

Po turnieju heroldzi opisywali herb (blason) – symbol rycerza zwycięscy. Wygłaszali krótkie pochwały. Nawiązywali tym samym do starożytnej tradycji epigramu.

Ewolucja gatunku: od heraldyki do literatury

Z opisów heroldów - „epigramów” - wyodrębnił się nowy gatunek literacki, który w XVI wieku zaczęto określać jako blason.

Le blason / blason:

- *pièce de vers à rimes plates (en vogue surtout au XVIe s.) pour faire l'éloge, la satire, la critique de quelqu'un.*
- wierszowany i rymowany utwór – pochwała, satyra, krytyka kogoś. Z czasem blason zaczął odnosić się do samego utworu pochwalnego. Satyrę albo krytykę zaczęto określać jako contre-blason: antyblason.

Ewolucja gatunku: od heraldyki do literatury

Wraz ze zmianą warunków społecznych i obyczajów blason zmienił adresata i przedmiot opisu: z rycerza przeszedł na kobietę, potem na znane osoby publiczne.

W języku francuskim zainauguował go Clément MAROT (1496-1544) – protestancki poeta, który musiał schronić się na dworze w Ferrarze.

Marot napisał pierwszy blason w języku francuskim pt.: *Beau Tétin* i zawarł go w tomie *Épigrammes* (1535).

Maurice Ravel, 1875-1937

kompozytor francuski

Maurice Ravel, *Épigrammes de Clément Marot* (1896, 1899)

<https://www.youtube.com/watch?v=120W8mtaj5E>

Ewolucja gatunku: od heraldyki do literatury

Gatunek szybko przyjął się i usystematyzował we Francji. Cechuje się określoną długością (forma krótka, 30-40 wierszy), pisanych ośmiozgłoskowcem lub dwunastozgłoskowcem, z rymami.

Ewolucja gatunku: od heraldyki do literatury

Za pośrednictwem poetów Plejady: Pierre'a Ronsarda i Joachima du Bellay'a utrwalił się jako forma poetycka opisująca (sławiąca) kobietę. Później podejmowali go: Paul Scarron (1610-1660), Guillaume Apollinaire (*Colchiques*), Paul Éluard (*La Courbe de tes yeux*), André Breton (*L'Union libre*), Georges Brassens (*Blason*).

Od XIX wieku blason odnosi się do wierszy opisujących zwierzęta (Charles Baudelaire, *Les chats*; Guillaume Apollinaire, *Bestiaire, ou le cortège d'Orphée*).

Blason de Charles Baudelaire, *Les chats / Koty*

<https://www.poetica.fr/poeme-197/charles-baudelaire-les-chats/> / <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/25592-charles-baudelaire-koty.html>

Les chats

Les amoureux fervents et les savants austères
Aiment également, dans leur mûre saison,
Les chats puissants et doux, orgueil de la maison,
Qui comme eux sont frileux et comme eux
sédentaires.

Amis de la science et de la volupté,
Ils cherchent le silence et l'horreur des ténèbres ;
L'Erèbe les eût pris pour ses coursiers funèbres,
S'ils pouvaient au servage incliner leur fierté.

Ils prennent en songeant les nobles attitudes
Des grands sphinx allongés au fond des solitudes,
Qui semblent s'endormir dans un rêve sans fin ;

Leurs reins féconds sont pleins d'étincelles magiques,
Et des parcelles d'or, ainsi qu'un sable fin,
Etoilent vaguement leurs prunelles mystiques.

Koty

Kochankowie namiętni i sawanci chłodni,
Kiedy czas ich dojrzewa, jednako sprzyjają
Pyszny kotom łagodnym, co mieszkań są chwałą,
Jak oni zasiedziały u domowych ogni.

Przyjacioły nauki i lubieżnych chęci
W ciszę się pogrążają przez grozę ciemności;
Ereb gońców żałobnych dałby im godności,
Gdyby dumę swą służbie umiały poświęcić.

W zamyśleniu majestat mają niedościgły
Wielkich sfinksów, co w głębi pustyni zastygły,
Jakby w wieczny zapadły sen odrętwiający.

Po ich lędźwiach rozdajnych płyną skry magiczne
I gwiazdnymi pyłami, jak piach migoczący,
Połyskują ich błędne źrenice mistyczne.

Blason de Guillaume Apollinaire, *Les Colchiques*

https://allpoetry.com/Les-Colchiques#orig_8508477,%20.oitle_8508477
<https://milosc.info/guillaume-apollinaire/zimowity/>

Les Colchiques

Le pré est vénéneux mais joli en automne
Les vaches y paissant
Lentement s'empoisonnent
Le colchique couleur de cerne et de lilas
Y fleurit tes yeux sont comme cette fleur-la
Violatres comme leur cerne et comme cet automne
Et ma vie pour tes yeux lentement s'empoisonne

Les enfants de l'école viennent avec fracas
Vêtus de hoquetons et jouant de l'harmonica
Ils cueillent les colchiques qui sont comme des mères
Filles de leurs filles et sont couleur de tes paupières
Qui battent comme les fleurs battent au vent dément

Le gardien du troupeau chante tout doucement
Tandis que lentes et meuglant les vaches abandonnent
Pour toujours ce grand pré mal fleuri par l'automne

Zimowity

Łąka jest jadowita lecz piękna jesienią / Krowy się na niej
pasą / I trują zielenią / Zimowit tam rozkwita jego barwa
sina / I liliowa twe oczy są jak ta roślina / Fioletowe jak
jesień i sine ich cienie / Zabija mnie trujące twych oczu
spojrzenie

Ze szkoły powracają dzieci swawolące

Grają na harmonijkach ubrane w opończe

Rwą zimowity które matkami się zdają

Córkami córek kolor powiek twoich mają

Co drżą jak kwiaty drżące kiedy wiatr zawiewa

Pasterz dogłada stada i piosenkę śpiewa

Gdy na zawsze odchodzą krowy rycząc sennie

Z wielkiej łąki kwitnącej skapo i jesiennie

Przełożył Artur Międzyrzecki

Les colchiques

https://fr.wikipedia.org/wiki/Colchiques_dans_les_pr%C3%A9s

Blason de Paul Éluard, *La courbe de tes yeux / Linia twoich oczu*

<https://www.poetica.fr/poeme-759/paul-eluard-la-courbe-de-tes-yeux/> <https://milosc.info/paul-eluard/linia-twoich-oczu/>

La courbe de tes yeux

La courbe de tes yeux fait le tour de mon coeur,
Un rond de danse et de douceur,
Auréole du temps, berceau nocturne et sûr,
Et si je ne sais plus tout ce que j'ai vécu
C'est que tes yeux ne m'ont pas toujours vu.

Feuilles de jour et mousse de rosée,
Roseaux du vent, sourires parfumés,
Ailes couvrant le monde de lumière,
Bateaux chargés du ciel et de la mer,
Chasseurs des bruits et sources des couleurs,

Parfums éclos d'une couvée d'aurores
Qui gît toujours sur la paille des astres,
Comme le jour dépend de l'innocence
Le monde entier dépend de tes yeux purs
Et tout mon sang coule dans leurs regards.

Paul Eluard, *Capitale de la douleur*, 1926

Linia twoich oczu

Linia twoich oczu obiega moje serce, / Obrót tańca i czułości, /
Aureola czasu, nocna kołyska bezpieczna;

I jeśli już nie wiem, co dawniej przeżyłem, / To dlatego, że twoje
oczy nie patrzyły na mnie zawsze.

Liście dnia i piana rosy, / Różany kwiat wiatru, pachnące uśmiechy, /
Skrzydła kładące światło na ziemi,

Statki ładowane niebem i morzem, / Poławiacze odgłosów i źródła
kolorów.

Zapachy rozkwitłe z wylęgu jutrzeńnek

Składanych zawsze na słomie gwiazd,

Jak dzień zależy od niewinności,

Tak świat zależy od twoich czystych oczu —

Krew moja cała płynie w twoich spojrzeniach.